

Звіт

за результатами фокус-групового дослідження громадської думки щодо
рівня сприйняття корупції в Україні у 2020 році

Київ 2020

Цей проєкт фінансується
Європейським союзом

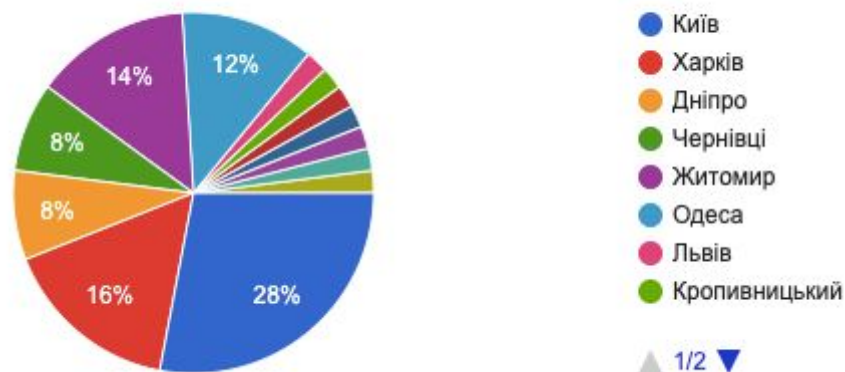
Цей проєкт реалізується Фондом
Інновацій та Розвитку

Погляди, висвітлені в цій публікації, можуть не збігатися з поглядами Європейського Союзу.

Дослідження проводилося громадською організацією «Фонд Інновацій та Розвитку - Україна» в рамках реалізації проекту «Підтримка запобігання корупції та проведення розслідувань шляхом залучення громадськості на місцевому рівні» (WikiInvestigation), що реалізується Фондом Інновацій і Розвитку та фінансується програмою Європейського Союзу «Підтримка громадянського суспільства, місцевої влади та прав людини в Україні».

Мета - визначення форм прояву корупції в Україні та її сприйняття громадянським суспільством у пілотних містах України, у яких реалізується проект WikiInvestigation.

У ході дослідження було проведено фокус-групу за допомогою дистанційного онлайн опитування. Цільовими містами були обрані міста України: Київ, Харків, Дніпро, Житомир, Чернівці, Одеса, а також інші міста, що зажадали взяти участь у дослідженні. Учасниками дослідження могли бути будь які особи, що відповідають критеріям запропонованої цільової аудиторії. Також була проведена активна промо-кампанія із залучення учасників через регіональні ЗМІ та соціальні мережі. Загалом взяли участь 84 учасника із 13 міст .

Форма дослідження – фокус-групове дослідження з фіксацією відповідей (онлайн форма) та анкетування.

Методологія

Учасники фокус групи:

Фокусоване дослідження проводилось шляхом онлайн опитування за допомогою завчасно розробленої Google Форми. Кожен учасник мав змогу відповісти на

поставлені питання в не лімітований час. Питання були розподілені на розділи та категорії, що давало змогу учасникам зосередитись на поставлених питаннях.

Критерії для визначення учасників були сформульовані до їх відбору:

- * Гендерне питання - наскільки представникам однієї статі буде зручно відповідати на поставлені питання;
- * Вікової питання - наскільки представникам однієї вікової категорії буде зручно відповідати на поставлені питання;
- * Питання територіального спрямування - наскільки представникам із різних населених пунктів України буде зручно відповідати на поставлені питання;

Методи відбору учасників:

Учасниками стали зацікавлені особи, що відносились до запропонованої цільової аудиторії.

Час проведення фокус груп:

Дослідження проводилось шляхом онлайн опитування за допомогою завчасно підготовленої Google Форми. Кожен учасник на свій власний розсуд вимірював тривалість затраченого часу.

Стандартні питання:

Під час фокусованого дослідження, онлайн форма містила наступні питання:

№	Питання
1	Що таке корупція?
2	Як ви її визначаєте?
3	Саме в чому виявляється корупція (які системні проблеми)?
4	Чи стикалися ви за останній рік з корупцією у особистій або професійній діяльності? Наведіть приклад.
5	У чому ви бачите причини корупції?
6	Чи можете ви уявити ідеальну модель боротьби проти корупції?
7	Чи можете ви уявити реальну модель (виходячи зі сформованих умов на даний момент)?
8	Чи знаєте ви, які заходи/проекти/програми проводяться для боротьби з корупцією в Україні? У вашому місті?
9	Які з них ефективні, в чому і чому?

10	Що можна/потрібно зробити, щоб були більш стійкі і масштабні результати?																																																
11	Що б ви могли зробити особисто (або вже робите) для подолання корупції?																																																
12	Назвіть один факт успішного розслідування корупції. У чому успіх? Чому вийшло?																																																
13	Закінчіть речення: в майбутньому, не буде корупції через те, що ...																																																
14	Закінчіть речення: в майбутньому, чиновники не будуть корумповані, через те, що ...																																																
15	<p>Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року? *</p> <p>-3. Значний регрес по відношенню до минулого року. -2. Середній регрес по відношенню до минулого року. -1. Незначний регрес по відношенню до минулого року 0. Змін не спостерігається +1. Незначний прогрес по відношенню до минулого року +2. Середній прогрес по відношенню до минулого року +3. Значний прогрес по відношенню до минулого року</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>-3.</th> <th>-2.</th> <th>-1.</th> <th>0.</th> <th>+1.</th> <th>+2.</th> <th>+3.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона з...</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Соціальни...</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Правоохо...</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Освіта</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Корисні ко...</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> </tbody> </table>		-3.	-2.	-1.	0.	+1.	+2.	+3.	Охорона з...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Соціальни...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Правоохо...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Освіта	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Корисні ко...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	-3.	-2.	-1.	0.	+1.	+2.	+3.																																										
Охорона з...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐																																										
Соціальни...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐																																										
Правоохо...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐																																										
Освіта	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐																																										
Корисні ко...	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐																																										

Процедура збору даних

Збір даних проводиться шляхом автоматизованого аналізу надісланих відповідей в результаті заповнення Google Форми учасниками фокусованого дослідження.

Етапи дослідження:

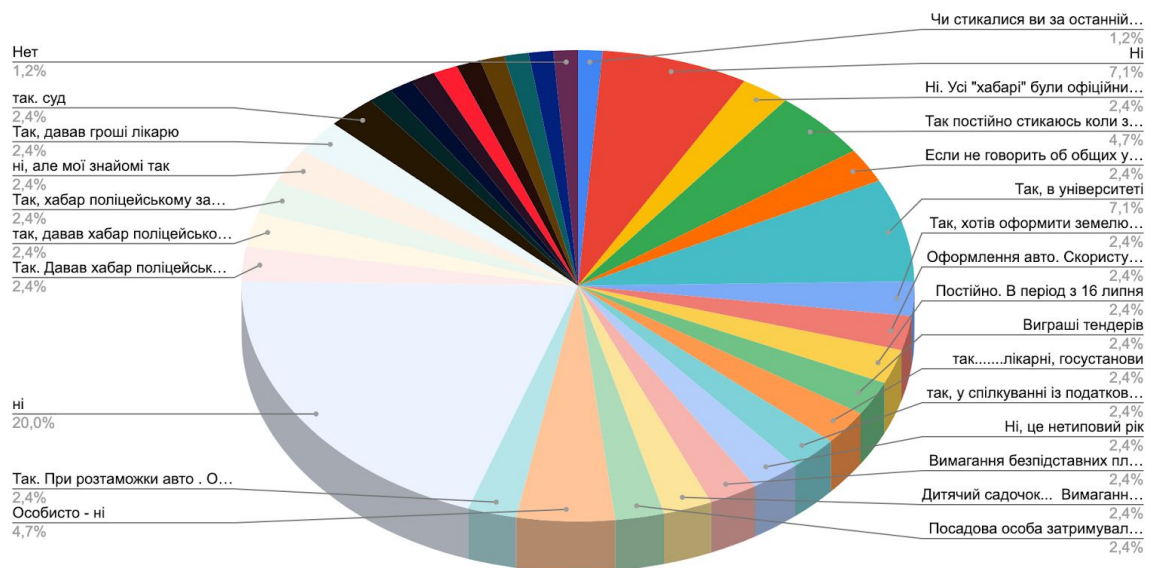
1. Відбір учасників з дотриманням принципів вибірки (запрошення респондентів для роботи у фокус-групі).
2. Технічна підготовка дослідження ([Розробка Google Форми](#)).
3. Проведення фокус-групи.
4. Розшифровка надісланих відповідей та підготовка аналітичного звіту (з аналізом фокус-групи включно).
5. Аналіз результатів.
6. Підготовка комплексного звіту.

Аналіз результатів фокус-групового дослідження

На початку опитування учасникам запропоновано взяти участь у фокусованому інтерв'ю з метою дослідження рівня сприйняття корупції в Україні.

Під час заповнення першого блоку питань, що стосується розуміння визначення поняття корупції в Україні, обговорювалося питання **“Чи стикались ви за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності? Наведіть приклад.”** відповіді учасників, є наступними:

1. Так, з 84 респондентів 49, тобто 58,3% зазначають, що **не зіткнулись за рік з корупцією у особистій або професійній діяльності.**

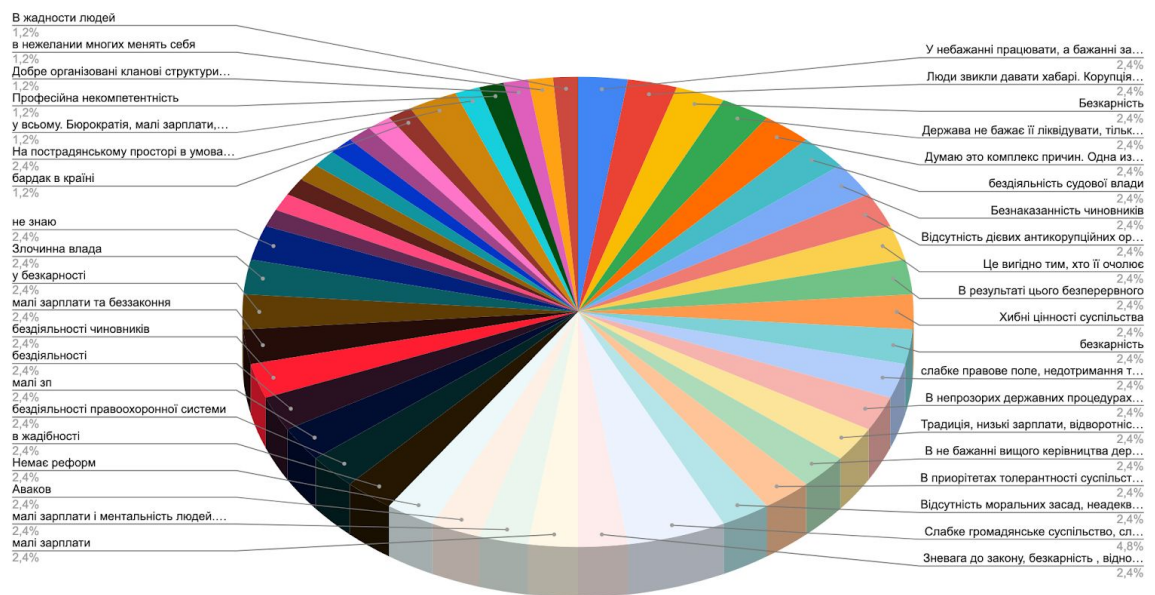

Учасники також наголосили, що з типовими корупційними проявами вони зіткнулись:

- У сфері медицини (неправомірна вигода лікарям) - 7,2 % респондентів;
- У правоохоронній сфері (неправомірна вигода поліцейським) - 5,6% респондентів;
- У сфері публічних закупівель - 7,2% респондентів;
- У сфері освіти (неправомірна вигода в університетах та школах) - 9,7% респондентів;
- У дозвільній сфері (розмитнення авто, оформлення земельної ділянки) - 12 % респондентів.

В ході дослідження ставилось питання: **“У чому ви бачите причини корупції?”**. Учасники назвали наступні типові причини корупції серед яких можна виділити:

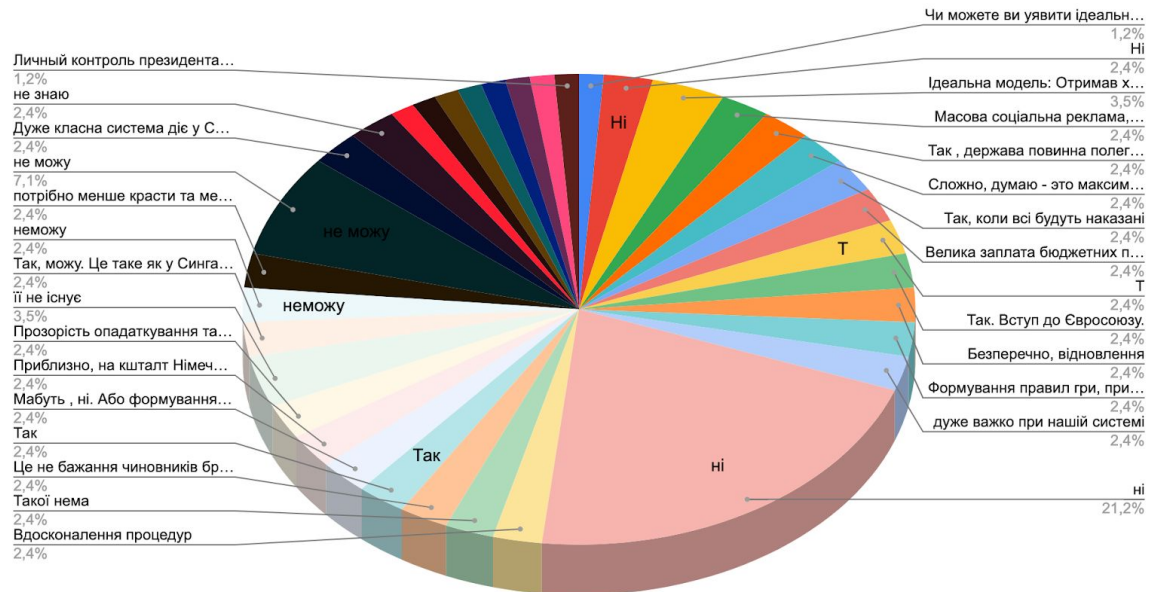
- Зручність корупційних проявів, які надають змогу людині отримати певну вигоду за короткий проміжок часу 16,2 % респондентів;
- Національну ментальність українського суспільства - 19,2 % респондентів;
- Недосконалість чинного законодавства у протидії корупції - 9,8% респондентів;
- Наявність недосконалої правоохоронної системи, що унеможлиблює боротьбу із корупційними правопорушеннями 13,2 % респондентів;
- Відсутність дієвої судової системи - 10,2% респондентів;
- Незадовільні заробітні плати чиновників - 12% респондентів;

Окрім того, окремою думкою декількох учасників опитування є - *“Професійна некомпетентність бюрократії. Кумівство та політичне заступництво, внаслідок чого формуються особисті стосунки (таємні домовленості), що послаблюють механізми контролю та запобігання корупції.”*

Також, обговорювались питання **“Чи можете ви уявити ідеальну модель боротьби проти корупції?”** та **“Чи можете ви уявити реальну модель (виходячи зі сформованих умов на даний момент)?”**

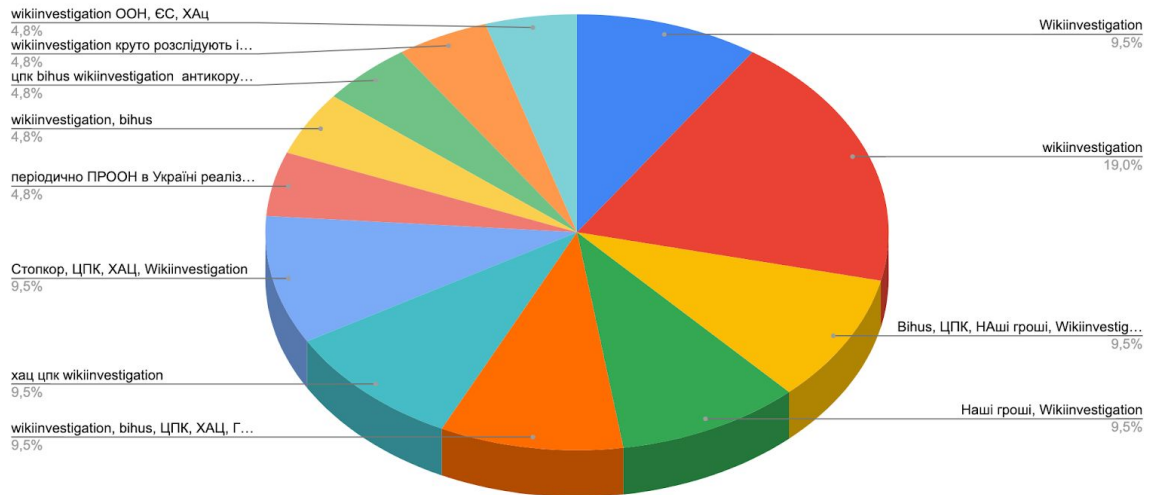
Значна частина респондентів надала відповідь, що не може уявити ідеальну модель боротьби проти корупції.

Також, реальну модель боротьби з корупцією учасники вважали “*модель боротьби з корупцією у східних країнах азії, США, Європейського Союзу, тощо*”.

В частині обговорення наступного блоку питань дослідження, а саме питання: “**Чи знаєте ви, які заходи/проекти/програми проводяться для боротьби з корупцією**” думки учасників різняться в залежності від регіону. Значна кількість учасників позитивно відмітила роботу проекту “Wikiinvestigation”.

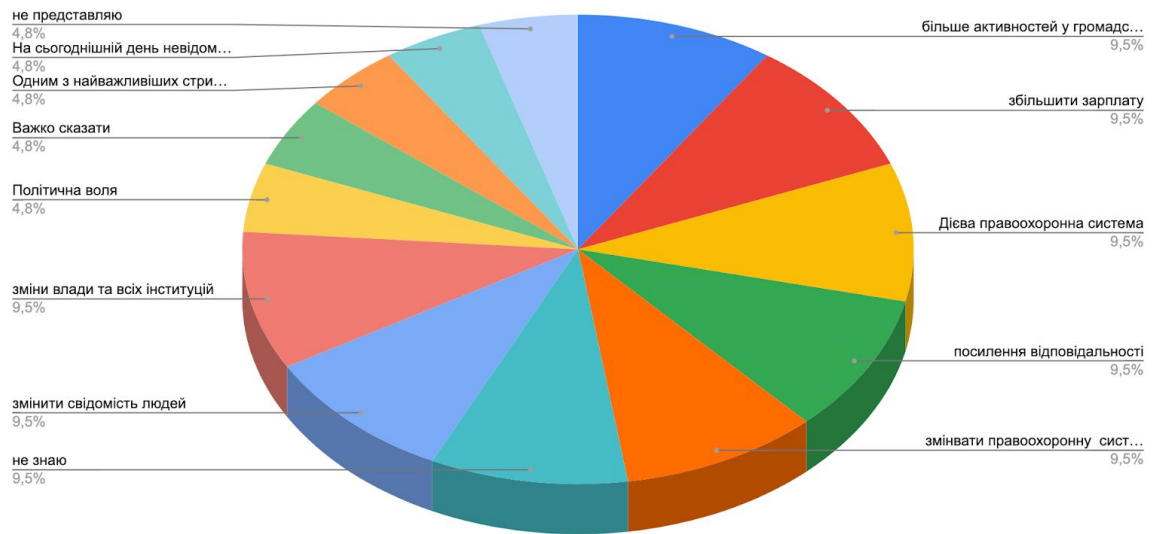
в Україні?

Одним з питань опитування було: **“Що можна/потрібно зробити, щоб були більш стійкі і масштабні результати?”**

Учасники обговорення запропонували наступні необхідні кроки для подолання корупції:

- Створення дієвої правоохоронної системи
- Активна участь громадськості у державотворчих процесах;

Одним з питань опитування було: **“Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року?”**. На розгляд учасникам було запропоновано наступні **сфери**:

- Охорона здоров'я
- Соціальна сфера
- Правоохоронна та судова влада
- Освіта
- Корисні копалини (земля, надра...)

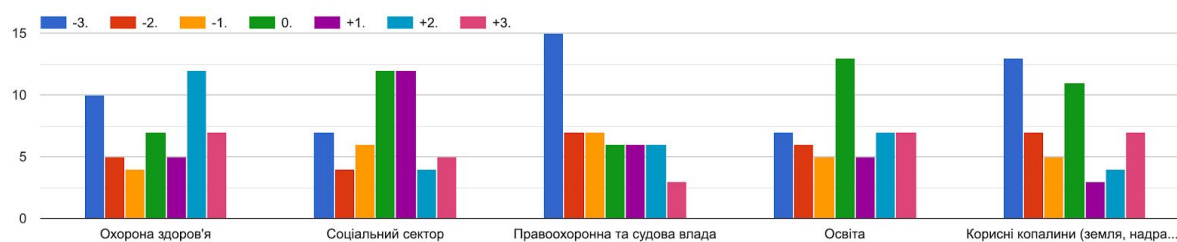
Учасники здійснювали **оцінювання** сфер на підставі наступної шкали:

-3	Значний регрес по відношенню до минулого року.
-2	Середній регрес по відношенню до минулого року.
-1	Незначний регрес по відношенню до минулого року

0	Змін не спостерігається
+1	Незначний прогрес по відношенню до минулого року
+2	Середній прогрес по відношенню до минулого року.
+3	Значний прогрес по відношенню до минулого року

Результати дослідження даного питання варіюються в залежності від сфери.

Якою ви бачите динаміку у боротьбі з корупцією у різних сферах протягом року?

Так, один з найбільших показників регресу, на думку учасників опитування, демонструє сфера правоохоронної та судової влади.

Висновки

Розуміння корупції з погляду громадян може лише допомогти дати приблизне визначення поведінки, що вважається прийнятною в суспільстві, або такої, що засуджується. Більше того, при створенні практично застосовних механізмів будь-які суттєві відмінності між правовим визначенням корупції та її загальноприйнятим розумінням можуть негативно позначитись на застосуванні законів або реалізації інших заходів, спрямованих на зміну такої поведінки.

За підсумками фокус-групового дослідження можливо виокремити деякі висновки, а саме:

1. Корупційні прояви в Україні міцно пов'язані з економічною та культурною глобалізацією, науково-технічним прогресом, економічними змінами в державі, ескалацією злочинності, бідністю, сегрегацією на ринку праці, обмеженістю доступу численних груп населення до ефективної зайнятості, освіти, соціального захисту та інших благ.
2. Розуміння корупції та її прояви мають як загальнодержавний так і регіональний зміст. Хоча серед них можливо виділити характерні ознаки, які притаманні як загальнодержавному так і регіональному прояву, на думку респондентів, а саме неналежна дієвість правоохоронної та судової інституції в Україні, відсутність загальнонаціональних програм, що сприяють просвітництву населення в цьому напрямку.
3. Рівень корупційних проявів у відповідності до запропонованих сфер, на думку респондентів, має істотне погіршення з попереднім роком, а саме:
 - Достатньо збільшилась динаміка регресу у боротьбі із корупцією у правоохоронній та судовій сфері. У порівнянні із 2019 роком регрес у цій сфері склав близько двох балів. Проте це можливо обумовлюється із процесами трансформації та реформування органів прокуратури та стало основним критерієм відсутності прогресивних змін.
 - Значне збільшення прогресу у боротьбі із корупцією вбачається у охоронній та соціальній сферах. У порівнянні із 2019 роком прогрес у цих сферах складає близько 1-2 балів.
 - Майже незмінна динаміка зберігається у освітній сфері та сфері корисних копалин.

Також, враховуючи вище викладені результати, можливо окреслити коло необхідних напрямів майбутньої діяльності проекту Wikiinvestigation з метою покращення громадської думки щодо розуміння корупції в Україні, саме:

1. Покращення сталого розуміння громадськістю корупції в Україні шляхом проведення освітніх заходів (семінарів, кейс-стаді, стажувань тощо).
2. З метою окреслення підстав зниження динаміки прогресу правоохоронної та судової сфери, необхідно провести всебічний аналіз даної сфери.